

Aktuellt från Fårhälsovården

FÅR FÅR LAMM – men hur många, hur stora

Vi på Fårhälsovården brukar alltid rekommendera att alla lamningar övervakas. I första hand givetvis av djurskyddsskäl, men även för att det är så många vinster med detta.

Overlevnaden hos lammen ökar markant. Det blir lätt kaos i ett fårhus med höglamning om man inte för samman och tar bort tackor med sina lamm. Lamm blir stulna och sedan kanske övergivna med mera. Om adoptioner skall kunna utföras, är det en förutsättning att överföringen sker snabbt. Denna artikel är inte alls tänkt att undervisa i lamningsteknik. Det finns alldeles utmärkta lamningskurser för det ändamålet. Dessa finns hos Fåravelsförbundet och kan hyras av grupper. Förutsättningen är att en veterinär finns närvarande vid kursen. En dylik kurs innehåller så mycket mera än vad en liten artikel någonsin kan göra! Innehållet i artikeln är saxat ur Fårhälsovårdens lamningskompendium, som ingår som kurslitteratur vid lamningskurserna.

A och O

Vid förlossningshjälp är renlighet och hygien A och O. När lamningen närmar sig ska man därför klippa sina naglar och fila dem så att inga skarpa kanter finns. Detta bör man sedan göra regelbundet under lamningsperioden. Inga smycken, ringar eller klockor får vara på vid förlossningshjälp. Vänta inte för länge med att ingripa! Ju längre man väntar, desto sämre prognos! Ha lamningsgrejor beredda. Varmt vatten, hinkar, nagelborste, jodopax, glidslem, papperssäck/tidningar, flytande tvål, rena handdukar, gummislang för slem sugning, segelgarn, förlossningslinor samt en klocka till hands (inte på armen). Lamningsplatsen skall vara ren och välhalmad. Tänk på din egen bekvämlighet! Om man har det obekvämt, orkar man mindre!

Tvätta tackan ordentligt, skölj med vatten och med jodopaxlösning. Tvätta dina händer och underarmar. Borsta med nagelborsten och doppa händerna till sist i jodlösningen. Istället för jodlösning kan man använda apotekets handdesinfektionsmedel. Välj förlossningshand och ta sedan inte i något. Håll på glidmedel. Långa handskar (rektalhandskar), som skyddar armen upp till armhålan, finns att köpa.

Under förutsättning att hygien är god och försiktighet iakttas, gör man ingen skada genom att gå in och undersöka hur läget är. Man kan dock självklart störa tackan och förlossningsarbetet. Det allra bästa är om tackan får lamma utan störningar. Men om man misstänker att allt inte står rätt till, bör man undersöka.

Man är oftast väldigt ensam vid förlossningshjälp. Det är ofta mitt i natten och ensamhetskänslan kan vara mycket stark. Vem som ska ringas upp får väl läget bestämma. Kanske man har en mentor eller känner en erfaren fårägare, som kan ge svar på frågor. Jag har hört många berättelser om hur svåra förlossningar har assisterats via telefoninstruktioner av veterinär. Man måste inte alltid ta ut en veterinär. Att få lugnande svar på svåra frågor är dock alltid skönt.

När ska man ingripa?

En förlossning brukar indelas i tre stadier: öppningsstadium, utdrivningstadium och efterbördsstadium.

Om öppningsstadiet verkar bli långdraget, mer än 4-5 timmar, bör man ingripa. Man kontrollerar hur öppen tackan är, om fosterdelar finns i förlossningskanalen, om lammet verkar ligga rätt, om man tror att man kan dra ut det med mera. Har tackan värkar?

Om fosterblåsan syns eller om fostervattnet har gått och det sedan inte händer något mera inom 30 minuter. Om lammet inte ligger rätt, måste det

lägerättas innan det kommer vidare i förlossningsvägarna. Det blir bättre utrymme i tackan om hon står upp. Det är också bekvämare för den som assisterar. Lägerättning kan ske mellan värkar. Gå inte emot en värk! Vänta tills värken är över och skjut försiktigt tillbaka lammet in i livmodern och lägerätta där. Plats finns därinne, men skydda livmoderväggen med handen om vassa, utskjutande delar. Livmoderväggen kan vara ack, så skör!

Verkar tackan sjuk bör man ringa efter veterinär. Hypocalcemi (dräktighetslamhet) kan vara en trolig förklaring och då måste tackan snabbt få kalk för att klara lamningen och livet.

Fellägen

Om det syns fosterdelar i könsöppningen, men värkarbetet har avstannat, bör man gå in och undersöka varför. Lägerätta eventuellt och hjälp till att dra om fostret är stort. Dragriktningen är alltid nedåt mot tackans fötter. Håll inte på mera än 15 minuter med lägerättning. Kalla på hjälp! Prognosen påverkas och dessutom måste man alltid beakta djurskyddet!

Om varken efterbörd eller flera lamm syns till efter att tackan lammat ett eller flera lamm bör noggrann och djup undersökning företas. Eventuella döda eller svaga lamm plockas ut.

Vid alla fall där tackan har uppenbara förlossningsproblem t ex om hon krystar utan att varken fosterblåsa eller fosterdelar blir synliga måste man naturligtvis också ingripa.

Om man börjat assistera vid en lamning, måste man fullfölja tills alla lamm är förlösta!

Observera att man aldrig får försöka dra ut ett lamm utan att först konstatera om:

- lammet ligger i normal förlossningsställning
- förlossningsvägarna är tillräckligt vidgade

Aktuellt från Fårhälsovården

Fårhälsovården

och hur levande och livskraftiga?

- fosterdelarna som känns tillhör samma lamm
- man bedömer att man själv kan dra ut lammet

I de tidigare nämnda lamningskurserna ingår, förutom förlossningslära och förlossningskomplikationer, mycket om den normala lamningen. Om råmjölk och dess betydelse, om naveldesinfektion, om omhändertagande av de späda lammen finns olika avsnitt. Dessutom ingår träning med lamm i form av tygdockor och komplikationer hos såväl tackor som lamm går igenom. Så anmäl dig till en lamningskurs, om du inte redan har gått en!

Bilderna tjänar som illustration till vad man kan känna en ensam mörk natt. Hur ser det egentligen ut därinne? Om det finns flera foster ökar chansen (risken) för förlossningskomplikationer. Självklart är scanning ett mycket bra hjälpmedel i dessa sammanhang. Då har man ju facit i handen redan från början!

Lyckade förlossningar är det roligaste som finns! Det ger en sann tillfredsställelse. I de fall man inte lyckas med konststycket, får man nöja sig med att i alla fall ha försökt och kanske har man åtminstone minskat lidandet!

Lisbeth Rudby-Martin
Fårhälsoveterinär i Svenska Djurhälsovården

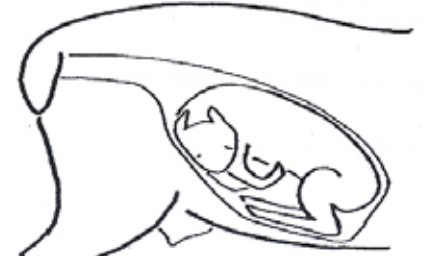
Exempel på fosterlägen, normala och fellägen.

Normalt fosterläge. Huvudet och de sträckta frambenen kommer ut först. (Framdelsbjudning)

Normalt fosterläge. De utsträckta bakbenen kommer ut först. (Bakdelsbjudning)

Både huvud och framben är tillbakaslagna, nacken och hals går att känna.

Ett framben ligger tillbakaslaget längs med fostrets kropp.

Lammet ligger upp och ner

Båda frambenen ligger tillbakaslagna.

Twillingar som trängs i födelsekanalen samtidigt

Sätesbjudning

Ryggbjudning

Huvudet är tillbakaslaget men frambenen är i normal position

Alla fyra benen kilas in i födelsekanalen samtidigt.